

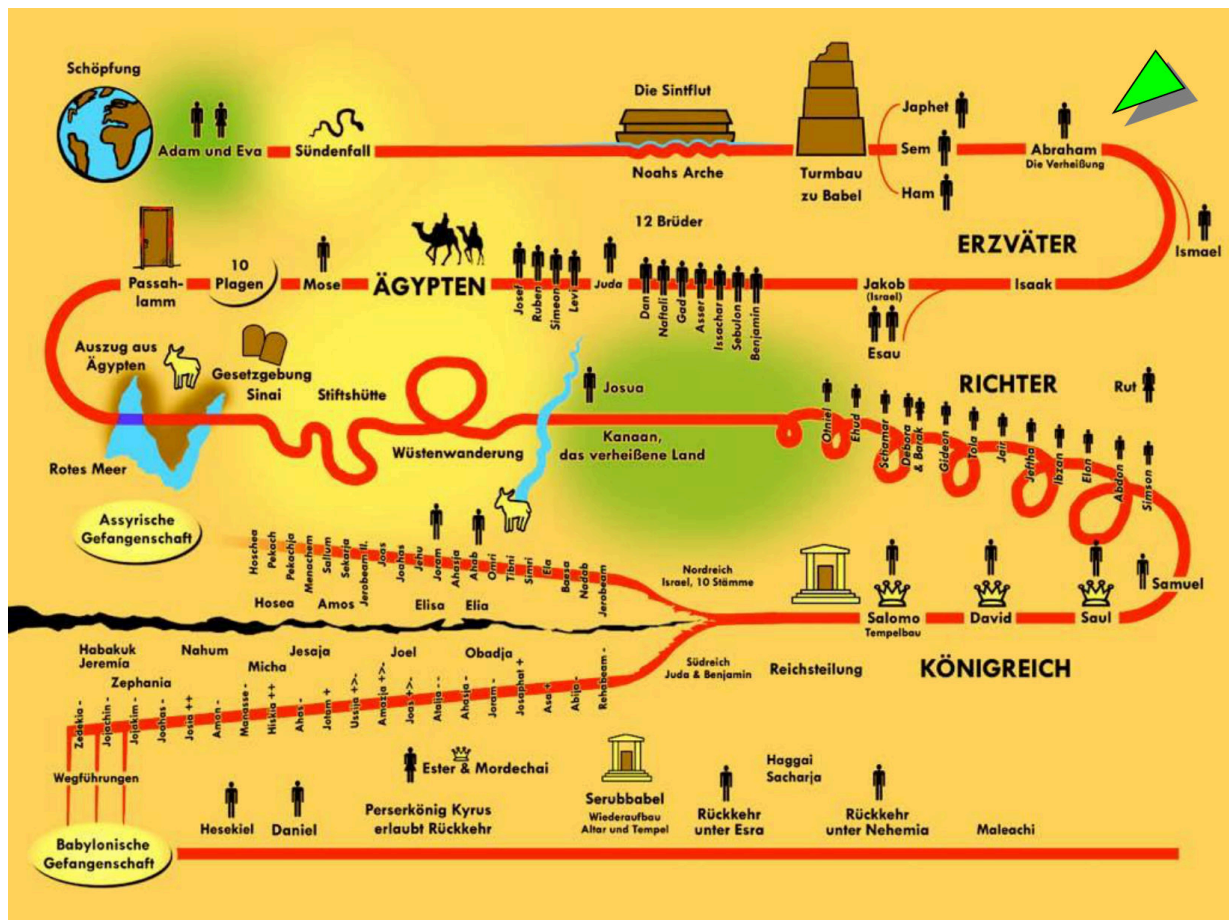
Kitabu cha Pili cha Musa – Kutoka

Kitabu cha Kutoka: Kutoka Ramesesi hadi Sinai

Mpangilio wa siku

Dakika 60	Utangulizi	
Dakika 60	1. Sura ya 1 – 4	Kuchaguliwa kwa mkombozi (Musa)
	2. Sura ya 5 – 11	Farao na mapigo 10
Dakika 45	3. Sura ya 12 – 15	Pasaka na kutoka Misri
Dakika 50 kazi za vikundi		Bahari ya Shamu na maana yake ya kiroho
Dakika 60	4. Sura ya 15 – 18	Mwanzo wa safari jangwani, miezi 3 ya kwanza
Dakika 60	5. Sura ya 15–24;32–34	Israeli kwenye mlima Sinai, kutolewa kwa sheria, agano
Dakika 45	6. Sura ya 25–31;35–40	Patakatifu pa Mungu na makuhani wake

Muhtasari wa historia ya wokovu katika Agano la Kale

(Mchoro: njia ya historia ya wokovu katika Agano la Kale, kuanzia uumbaji, Adamu na Hawa na anguko, kupitia gharika, mnara wa Babeli, mababa wa imani, Misri, kutoka Misri, Sinai na safari jangwani, waamuzi na ufalme, hadi uhamisho wa Ashuru na wa Babeli na kurudi chini ya Ezra na Nehemia.)

Mwandishi

Musa alipokea mara kadhaa amri ya moja kwa moja ya kuandika

Musa anatajwa kama mwandishi. Musa anasikia neno la Bwana: Usemi wa kinabii unaoitwa “BWANA akasema” unatokea karibu mara 63 katika Kutoka. Musa ndiye msikilizaji pekee, kwa hiyo yeye ndiye anayepaswa kuwa mwandishi.

Usemi “torati ya Musa” hautofautishi kati ya vitabu kimoja kimoja, bali unamaanisha Torati yote (vitabu vitano vya Musa). Ndivyo unavyoitwa katika mahali pengine pengi katika Agano la Kale, jambo linalothibitisha waziwazi kwamba Musa ndiye mwandishi wa yote. Agano Jipya na Yesu mwenyewe pia wanamthibitisha Musa kuwa mwandishi wa vitabu vyote vitano vya Torati.

Musa – Kristo

Musa alikuwa nabii, Kristo pia ni nabii. Matendo 3:22 – Kumbukumbu la Torati 18:15, 18, 19

Israeli walibatizwa kwa Musa, sisi tumebatizwa kwa Kristo. 1 Wakorintho 10:2

Musa alikataliwa na watu wake, Kristo alipata vivyo hivyo (kwa mfano Matendo 7:20 na kuendelea)

Wimbo wa Musa (Kutoka 15 / Kumbukumbu la Torati 32) na wimbo wa Mwana-Kondoo. Ufunuo 15:3

Taipolojia (maana ya kimfano)

Maana ya kiroho ya Maandiko

1 Wakorintho 10:11

Basi mambo haya yote [*hasa kutoka Misri*] yaliwapata wao kuwa **mifano** [Kigiriki: typos], nayo yaliandikwa ili kutuonya sisi, tuliofikiwa na miisho ya zamani.

Warumi 15:4

Kwa maana yote yaliyotangulia kuandikwa yaliandikwa ili kutufundisha sisi, ili kwa saburi na faraja ya Maandiko tupate kuwa na tumaini.

Luka 24:27, 32

Akaanza kutoka Musa na manabii wote, akawaeleza katika Maandiko yote mambo yaliyomhusu YEYE.

Wakaambiana: Je! Mioyo yetu haikuwaka ndani yetu, alipokuwa akisema nasi njiani na kutufunulia Maandiko?

Kristo ndiye ufunguo wa taipolojia!

Agano la Kale ni kitabu cha picha cha Agano Jipya!

Katika Agano la Kale Agano Jipya limefichwa, katika Agano Jipya Agano la Kale limefunuliwa!

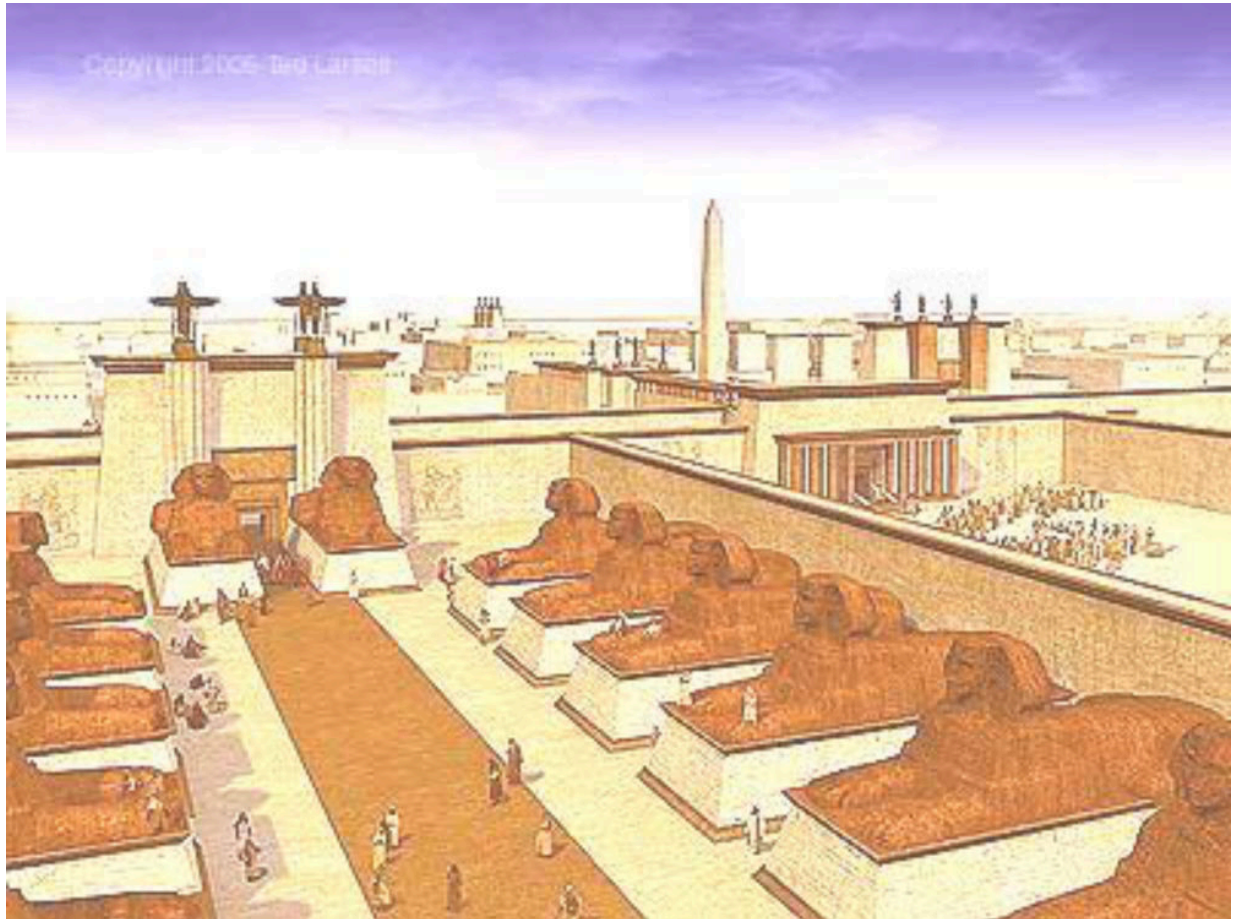
Maana ya kimfano ya Misri na Farao

Farao, aliyeabudiwa Misri kama mungu, ni picha ya Shetani:

... ambao ndani yao **mungu wa dunia hii** amepofusha fikira zao wasioamini, ... 2 Wakorintho 4:4

Misri ni mfano wa ulimwengu usiomcha Mungu ulio chini ya utawala wa kidhalimu wa Shetani:

... ambaye alijitoa nafsi yake kwa ajili ya dhambi zetu, ili atuokoe na **ulimwengu huu mbovu wa sasa**, ... Wagalatia 1:4

Historia na tarehe

Kufasiri tarehe zote za miaka, pamoja na kuchambua tarehe na ukweli wote wa kihistoria wa eneo lote, kumeleta mielekeo mikuu 2, au pengine 3. Mwelekeo mmoja unashikilia kutoka Misri mapema sana, karibu mwaka 1606 KK, mwingine 1445 KK, na mwingine unashikilia kutoka Misri baadaye, yaani 1200 KK.

Inafaa kutaja hapa kazi ya Roger Liebi, “Zur Chronologie des AT” (kwa Kijerumani: “Kuhusu mfuatano wa nyakati katika Agano la Kale”), Mei 2006, inayotoa ushahidi mzuri kwa ajili ya mwaka 1606 KK.

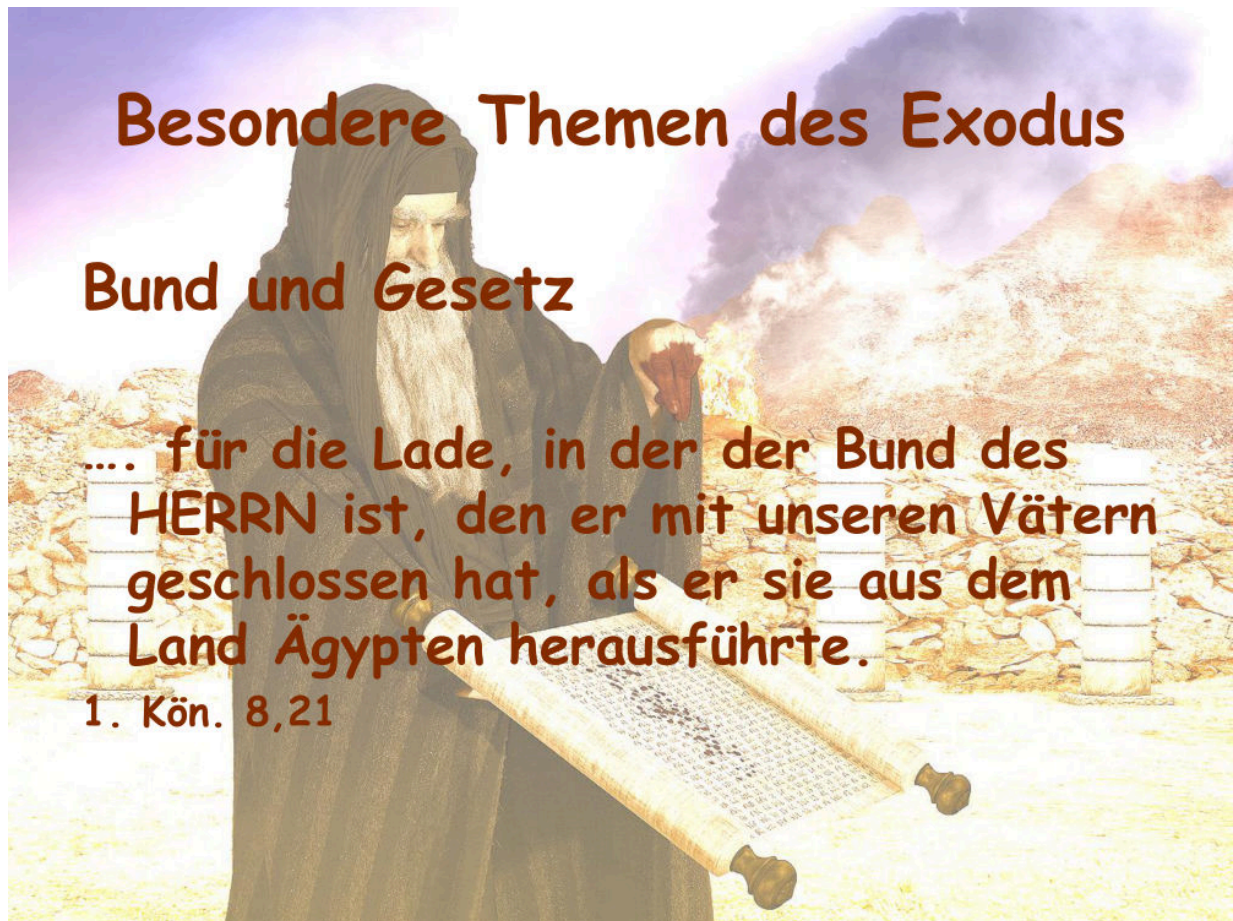
Ili kufikia tarehe ya mwisho huenda bado utafiti zaidi unahitajika. Lakini tunaweza kudhani kwamba kutoka Misri kulitokea katika mojawapo ya miaka iliyotajwa hapo juu, kwa vyovyote vile karibu na katikati ya milenia ya 2 KK.

Mada maalum za Kutoka

Agano na sheria

.... kwa ajili ya sanduku, ambalo ndani yake mna agano la BWANA, alilofanya na baba zetu, alipowaleta kutoka nchi ya Misri.

1 Wafalme 8:21

Besondere Themen des Exodus

Bund und Gesetz

.... für die Lade, in der der Bund des HERRN ist, den er mit unseren Vätern geschlossen hat, als er sie aus dem Land Ägypten herausführte.

1. Kön. 8,21

Ufunuo wa Mungu

Theofania (Mungu anapojionyesha)

Mungu anajifunua kwa Musa kwa jina “YAHWE”.

Mungu anajifunua katika malaika wa Bwana.

Mungu anajionyesha katika moto, katika wingu linalofanya uwepo wake kila mahali uonekane. Usiku, gizani, wingu hili ni la moto.

Musa anaona utukufu wa Mungu kwa nyuma.

Patakatifu

(Picha: Musa anatazama patakatifu katikati ya kambi.)

Miujiza

Safari yote ya watu jangwani, umati wa watu karibu milioni 2.5, tangu mwanzo hadi mwisho, inaweza kuelezwa tu kwa njia isiyo ya kawaida, ya kimungu.

“Miujiza yote, mikubwa au midogo, haiwezekani kwa wanadamu, na ni kusimamishwa kwa sheria za kawaida za maumbile ambazo ndizo msingi wa sayansi. Ndiyo maana ni miujiza, na Mungu aliwapa wanadamu ili kuthibitisha kwamba kuna Mungu mbinguni aliye na nguvu kuliko mtu yeyote anavyoweza kuota.” R. Laird Harris

Muhtasari wa Kutoka

Sehemu ya 1: Sura ya 1 – 18

Kuokolewa kutoka Misri

Adhabu ya wadhalimu

Kuokolewa kwa wanaodhulumiwa

Mungu ni nani na anawatendea nini watu wake

Wakati usio na sheria

Sehemu ya 2: Sura ya 19 – 40

Wameletwa kwa Mungu

Uhusiano wa Mungu na watu wake

Kwenye mlima Sinai

Watu hawa ni nini kwa Mungu

Baada ya kutolewa kwa sheria

Muundo wa Kutoka

Sura ya 1-12: Utumwa wa wana wa Israeli huko Misri

- Maandalizi ya kuokolewa (sura ya 1-4)
- Majaribio ya kuokolewa (sura ya 5-12)

Sura ya 13-18: Mungu anawaokoa wana wa Israeli kutoka Misri, na uwepo wake jangwani

- Mungu anawaongoza wana wa Israeli kutoka Misri (sura ya 13-15)
- Uongozi na utunzaji wa Mungu jangwani (sura ya 16-18)

Sura ya 19-40: Mungu anatoa sheria kwenye mlima Sinai

- Kufanywa kwa agano (sura ya 19-24)
- Masharti ya agano kuhusu hema ya kukutania na ukuhani (sura ya 25-31)
- Watu wa agano katika uasi (sura ya 32)
- Kufanywa upya kwa agano (sura ya 33-34)
- Kujengwa kwa hema ya kukutania na kuwekwa wakfu kwake (sura ya 35-40)

Mgawanyo na muundo

Tukitazama kwa upande wa ukombozi, tunaweza kuona sehemu 3:

Historia ya mkombozi (Musa)	Sura ya 1 na 2
Historia ya ukombozi	Sura ya 3 hadi 14
Historia ya waliokombolewa	Sura ya 15 hadi 40

Mgawanyo na muundo

Mgawanyo ufuatao pia unafaa kutajwa:

1. Historia	Sura ya 1 hadi 19
2. Sheria	Sura ya 20 hadi 24
3. Ibada	Sura ya 25 hadi 40

Katika muktadha wa Torati, vitabu 5 vya Musa, Kutoka kinashika nafasi hii:

Mwanzo	- Hapo mwanzo	Dhambi
Kutoka	- Haya ndiyo majina	Ukombozi

Mambo ya Walawi	- Naye akamwita	Utakatifu
Hesabu	- Katika jangwa	Hija
Kumbukumbu la Torati	- Haya ndiyo maneno	Thawabu

Kuchaguliwa kwa mkombozi

Sura ya 1–4

Wana wa Israeli, wabeba ahadi (wa Yakobo, mwana mfalme wa Mungu), huko Misri

Musa, mkombozi: miaka 40 Misri, miaka 40 Midiani, miaka 40 safari jangwani

YHWH anapanga kuwaokoa watu wake kupitia mtumishi wake Musa

Mapigo 3+3+3+1

Sura ya 5–11

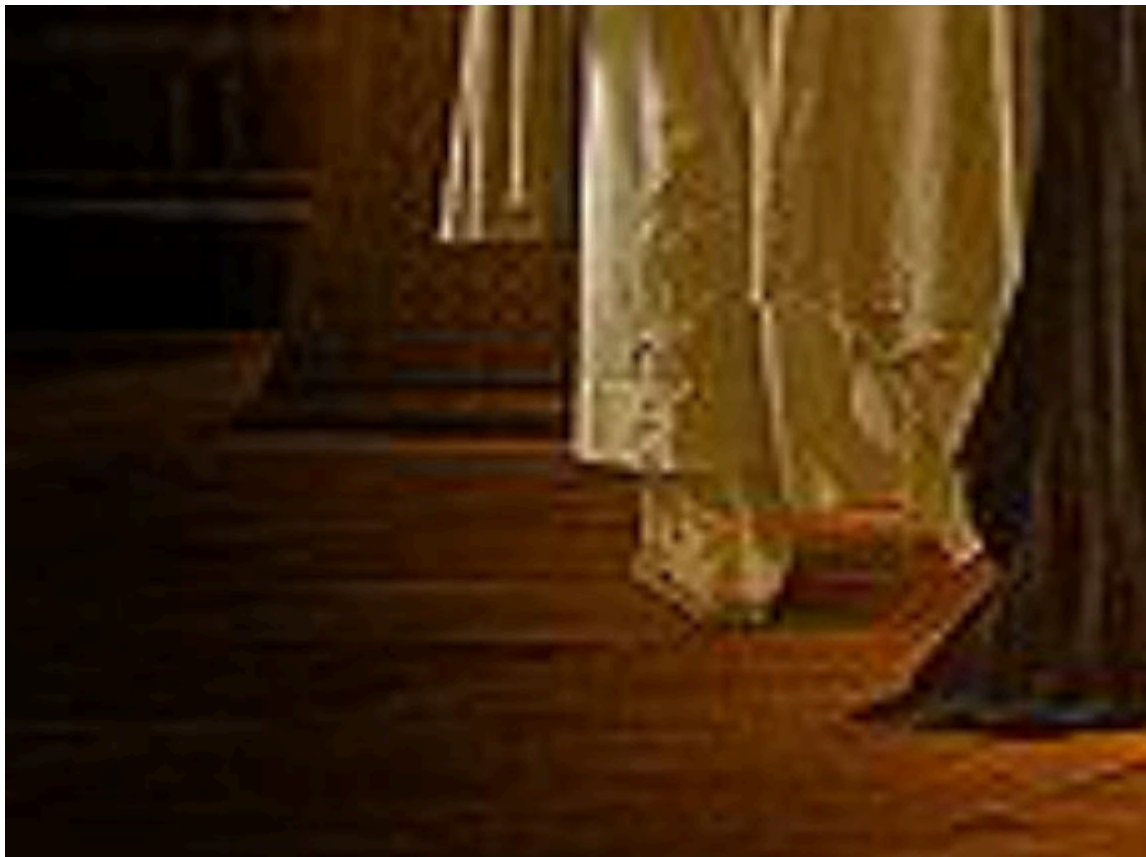
Ishara na maajabu (kwa Israeli na kwa Misri)

Mkono wenye nguvu wa Mungu, **kidole cha Mungu**

Hukumu kubwa (**zisizo za moja kwa moja na za moja kwa moja**)

Miungu ya Misri, na Farao kwanza kabisa, inapigwa,

kwa maana **MUNGU** ni mkuu zaidi.

Mapigo 3+3+3+1

Sura ya 5–11

Maana za kinabii

Musa anakataliwa kama Kristo, anakwenda Midiani na kuoa – kama Kristo anavyolioa kanisa kutoka kwa mataifa –, kisha anarudi ili kujitambulisha kwa watu wake wa zamani, ambao wanaokolewa kupitia hukumu kubwa na dhiki.

Mapigo yote yanatokea tena katika Ufunuo (16:9). Matatu ya kwanza bado tunayapitia pamoja nao, maadamu hakuna utengano unaofanywa. Tutakapokuwa mbinguni, mapigo ya mwisho na mabaya kuliko yote yatakuja.

Mapigo 3+3+3+1

Sura ya 5–11

1. Maji ya Nile kuwa damu
2. Vyura
3. Chawa
4. Mainzi
5. Tauni ya mifugo
6. Majipu
7. Mvua ya mawe
8. Nzige
9. Giza
10. Kifo cha wazaliwa wa kwanza

Pasaka na kutoka Misri

Sura ya 12–15

Pasaka ni tukio kuu la Agano la Kale

Mwana-kondoo ndiye mfano unaojulikana zaidi wa Kristo: Kwa maana Pasaka wetu, Kristo, amekwisha kuchinjwa! 1 Wakorintho 5:7; 1 Petro 1:19 na mengineyo

Wakati ujao historia ya ulimwengu nayo itaamuliwa na Mwana-Kondoo na kufikishwa kwenye lengo lake. (Ufunuo)

Pigo la mwisho lingewapata hata Israeli, kama Mwana-kondoo na damu ya Mwana-kondoo visingeleta utangano!

Pasaka ya Bwana

Sura ya 12

- Mwanzo wa miezi
- Mwana-kondoo asiye na kasoro wala waa
- Siku 4 nyumbani akihifadhiwa
- Damu kwenye miimo na kizingiti cha juu cha mlango
- Kuokwa mzima, kuliwa mzima, pamoja na mboga chungu
- Tayari kwa safari
- Ukumbusho wa milele
- Sikukuu ya mikate isiyochachwa
- Kutoka Misri

Kutoka Misri

Sura ya 13–15

Haki ya mzaliwa wa kwanza

Nguzo ya wingu na nguzo ya moto

Wokovu wa kuisimua kwenye Bahari ya Shamu

Kuangamia kwa Farao

Wimbo wa ukombozi

Bahari ya Shamu na maana yake

Ukombozi na kuwekwa huru

Kwa maana, ndugu zangu, sipendi msijue ya kuwa baba zetu wote walikuwa chini ya wingu, wote wakapita kati ya bahari;

wote wakabatizwa wawe wa Musa katika wingu na katika bahari; 1 Wakorintho 10:2

Wokovu mkuu wa Mungu, unaoelezwa katika Waraka kwa Warumi, ndio ufunguo wa Pasaka na wa Bahari ya Shamu kwa maana ya kiroho ya Maandiko. Pasaka ni ulinzi chini ya damu, Bahari ya Shamu ni kuwekwa huru kutoka katika nguvu ya dhambi.

Mwanzo wa safari jangwani, miezi 3 ya kwanza

Sura ya 15:22–18

Masomo ya kwanza jangwani

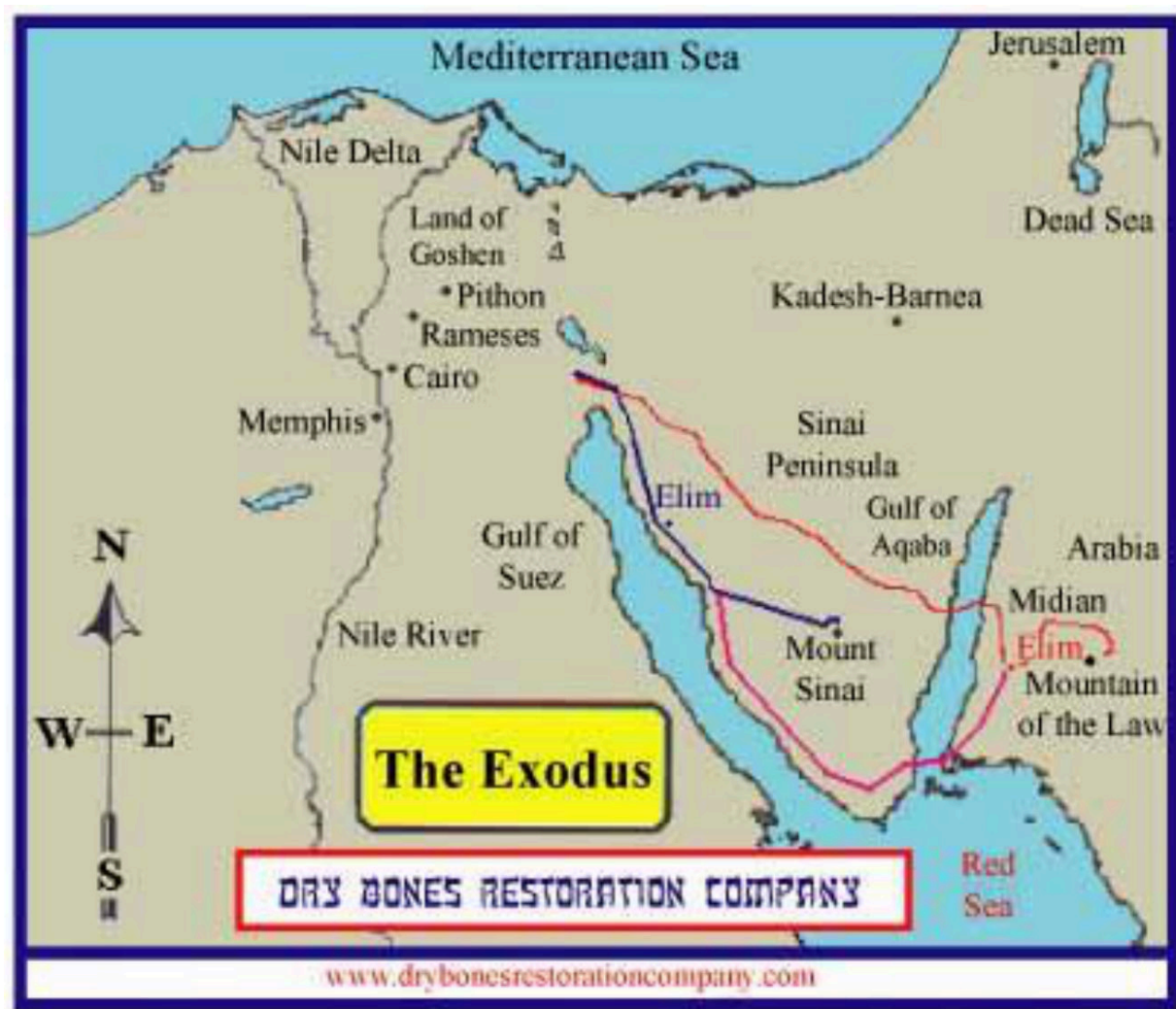
- Mara na Elimu
- Mana: mkate kutoka mbinguni
- Maji kutoka mwambani
- Vita na Amaleki
- Yethro na shauri lake
- (Wakati usio na sheria)

(Ramani: njia ya kimapokeo ya kutoka Misri, kutoka delta ya Nile kupitia rasi ya Sinai hadi mlima Sinai na kuendelea hadi Kanaani; maandishi ya ramani ni ya Kiingereza.)

Njia 2 nyingine mbadala

(Ramani: njia nyingine mbili zinazowezekana za kutoka Misri, kutoka Ramesesi kupitia rasi ya Sinai, au kwenda Midiani; maandishi ya ramani ni ya Kiingereza.)

Agano na sheria

Sura ya 19–24; 32–34

Musa akapanda (mlima Sinai) ili kukutana na Mungu.

‘Mmeona jinsi nilivyowatendea Wamisri. Mmeona jinsi nilivyowachukua kana kwamba juu ya mabawa ya tai na kuwaleta hadi hapa **kwangu**.

Basi sasa, mkiisikiliza sauti yangu na kulishika agano langu, mtakuwa mali yangu ya pekee kuliko mataifa yote. Kwa maana dunia yote ni yangu. Mtakuwa kwangu **ufalme wa makuhani, taifa takatifu!**

Watu wote walikubaliana kwa pamoja: “Tutafanya yote aliyoyasema YAHWE!” Kutoka 19:4-8

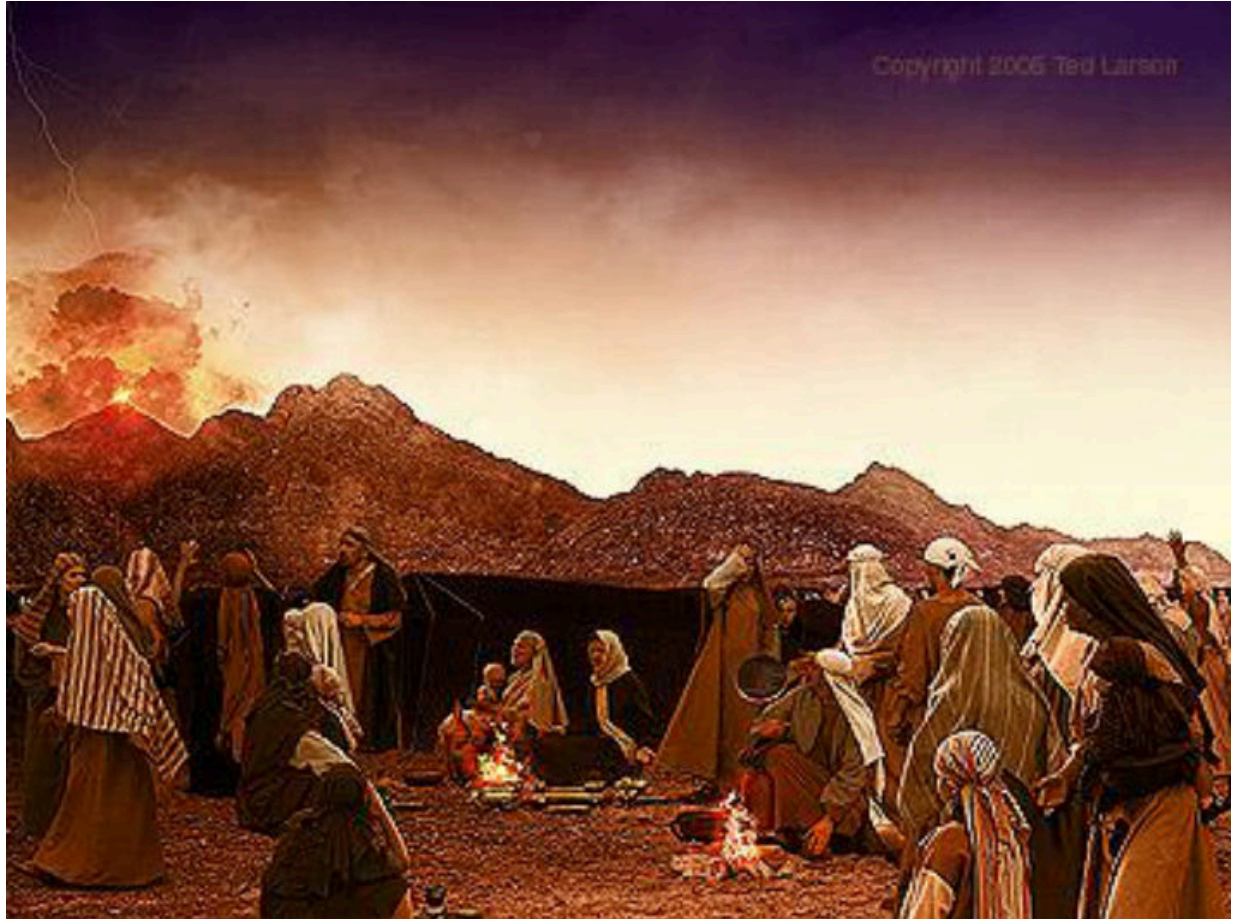
Mlima Sinai na agano la kale

Basi Hajiri ni mlima Sinai ulio Arabuni, unaolingana na Yerusalemu wa sasa, kwa maana yuko utumwani pamoja na watoto wake; Wagalatia 4:25

Kwa maana hamkufikilia [mlima] uwezao kuguswa, uliowaka moto, wala giza, wala weusi, wala tufani, ... Waebrania 12:18

Mlima Sayuni na agano jipya

bali mmekuja mpaka mlima Sayuni, na mji wa Mungu aliye hai, Yerusalemu wa mbinguni, na majeshi ya malaika elfu nyingi, ... Waebrania 12:22

Amri – Dekalogi: maneno 10

Amri 10 ndizo moyo wa amri zote kwa Israeli.

“Naye akawahubiri agano lake, alilowaamuru kulifanya, yaani, zile amri kumi; akaziandika juu ya mbao mbili za mawe.” Kumbukumbu la Torati 4:13

Kuna kwa usahihi amri 613 za kimaadili, za kisheria, za kiraia, za kiibada na nyinginezo katika sheria ya Musa

Ufunuo wa Mungu

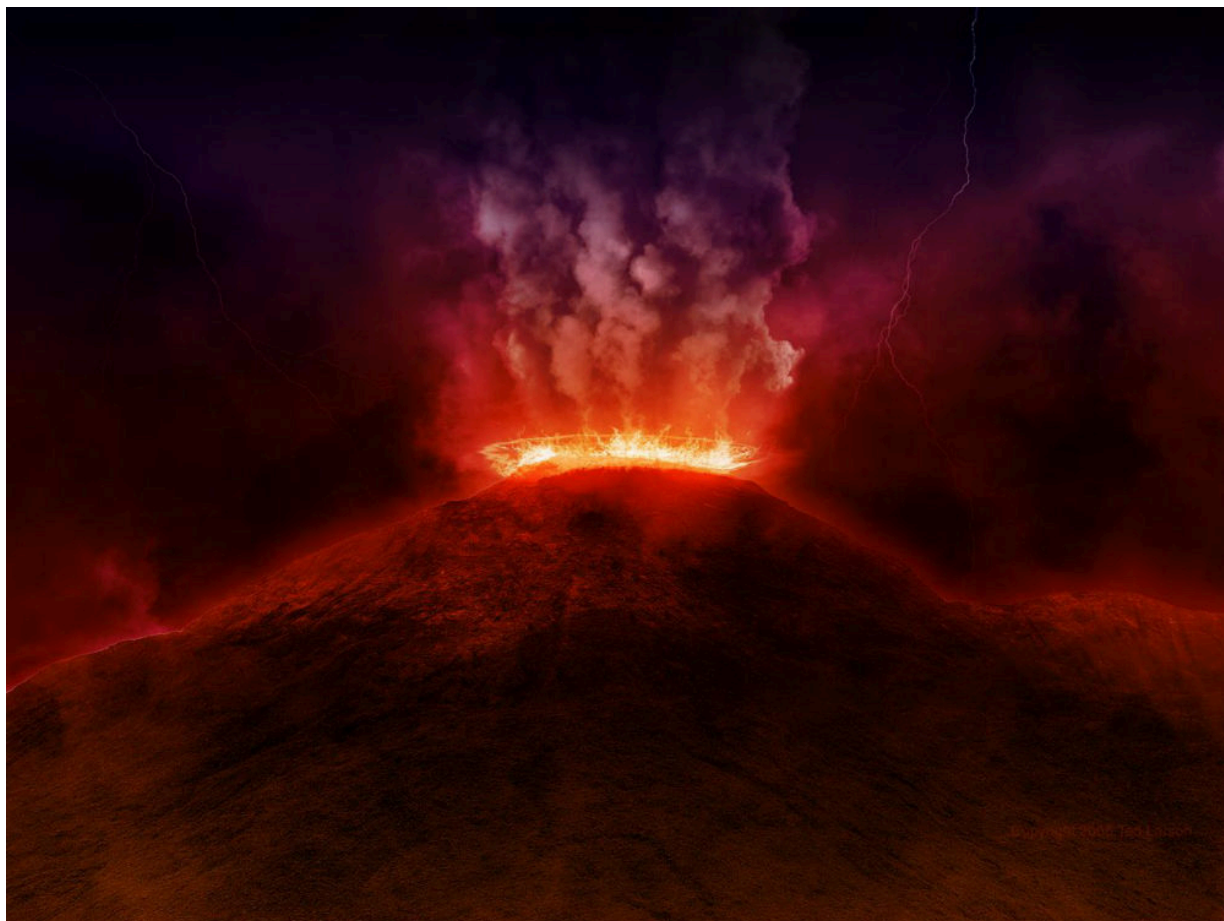
Mungu anajifunua kwa Musa kwa jina “YHWH”

Mungu anajifunua kupitia “malaika wa Bwana”

Mungu anajifunua katika matukio maalum ya maumbile:

- Kichaka kinachowaka moto
- Nguzo ya wingu
- Nguzo ya moto
- Katika mlima unaowaka moto, katika tufani, kwa sauti ya baragumu

Musa anaona utukufu wa Mungu kwa nyuma

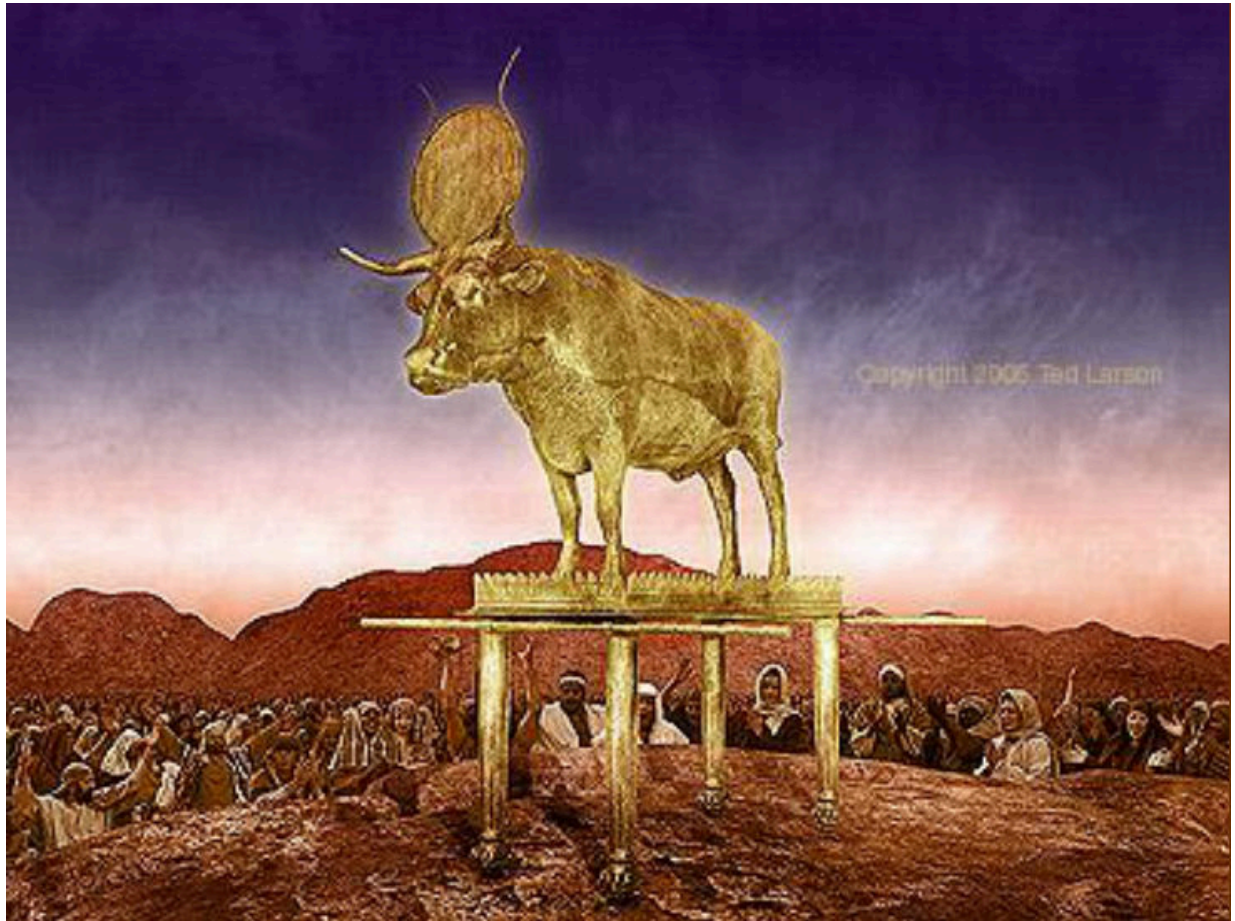

Kufanywa kwa agano, kuvunjwa kwa agano, kufanywa upya kwa agano

Musa mpatanishi na mwombezi mlimani

Kambini: ibada ya sanamu kuzunguka ndama wa dhahabu

Zaburi 106:23 Ndipo aliposema ya kwamba atawaangamiza, kama Musa, mteule wake, asingesimama mbele zake mahali palipobomoka, ili kuigeuza hasira yake isiwaharibu.

Hekalu “linalohamishika”

“Na wanifanyie patakatifu, kwa kuwa nitakaa kati yao. Nimekuonyesha mfano wa maskani hii pamoja na vyombo vyake vyote. Kwa mfano huo mtaifanya.” Kutoka 25:8-9

Na wanifanyie patakatifu, ili MIMI nikae kati yao.

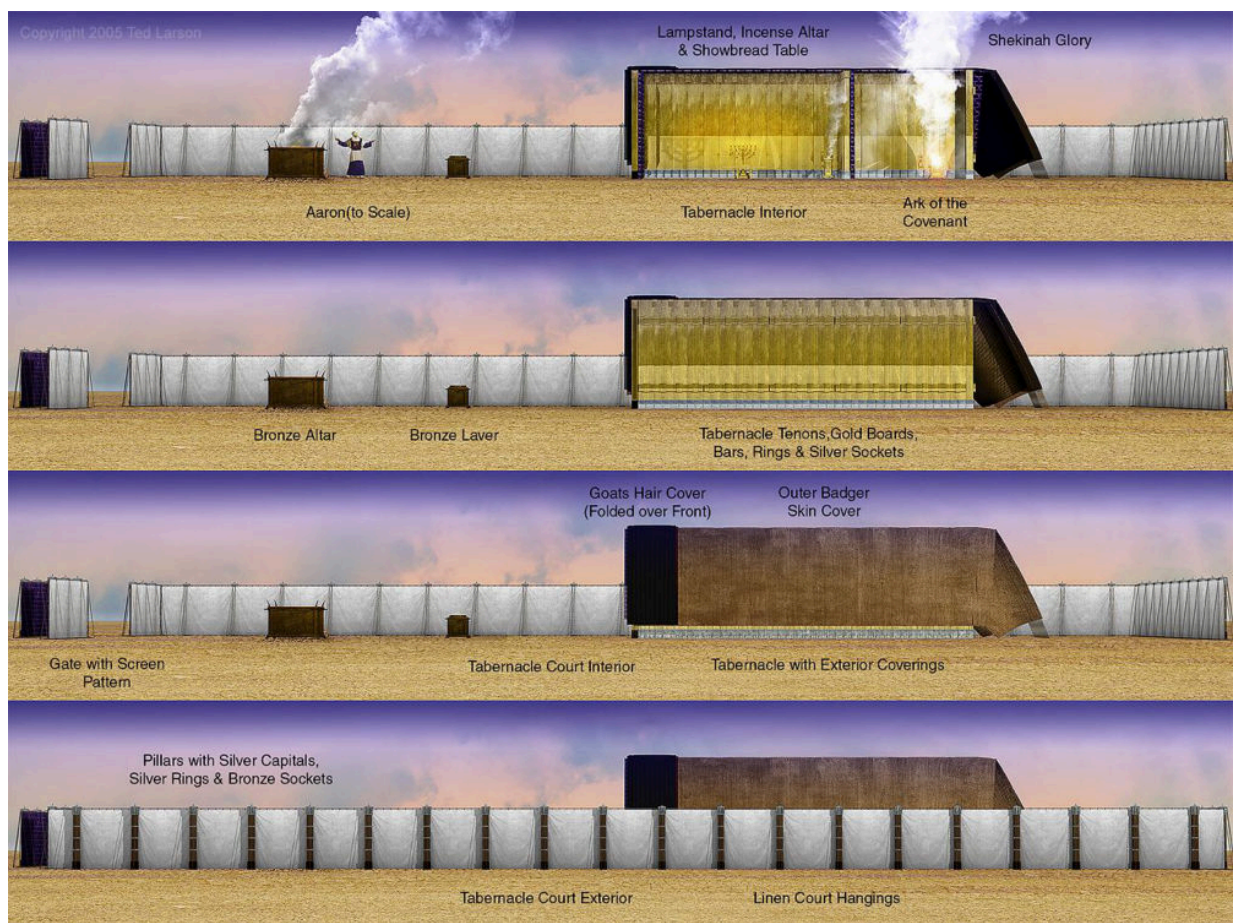
Kutoka 25:8

Sehemu kuu:

- Uzio wa ua
- Lango
- Ua
- Madhabahu ya sadaka ya kuteketezwa
- Birika la kunawia
- Hema ya kukutania

Kutazama kutoka juu: hema ya kukutania

(Picha: hema ya kukutania kwa mitazamo minne, kuanzia vyombo vya ndani hadi mapazia ya nje na uzio wa ua; maandishi ya picha ni ya Kiingereza.)

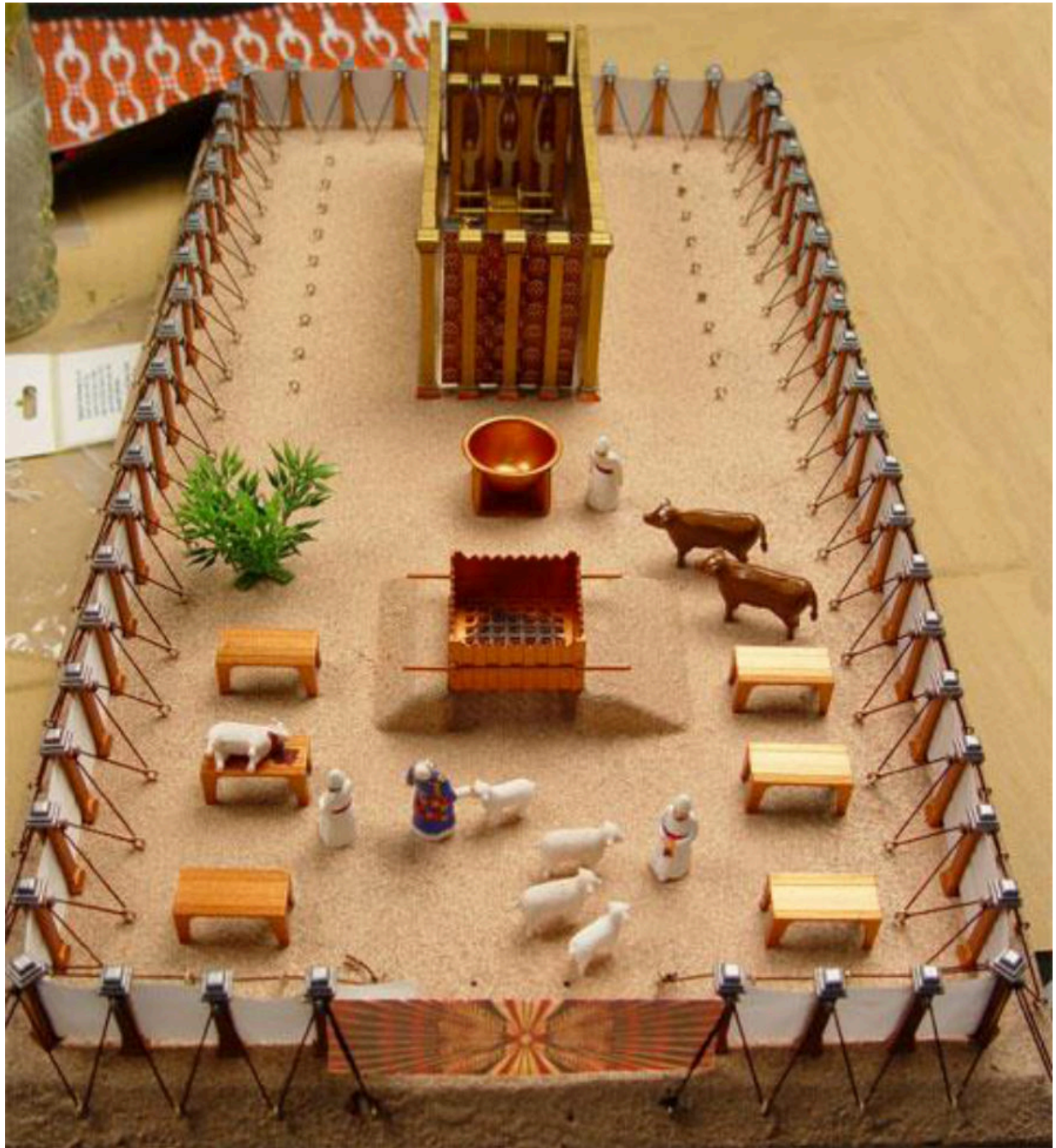

Maana ya kiishara ya hema ya kukutania

Hema ya kukutania inaelekeza kwa *Kristo*.

“Naye Neno alifanyika mwili, akapiga ‘hema’ kwetu!” Yohana 1:14

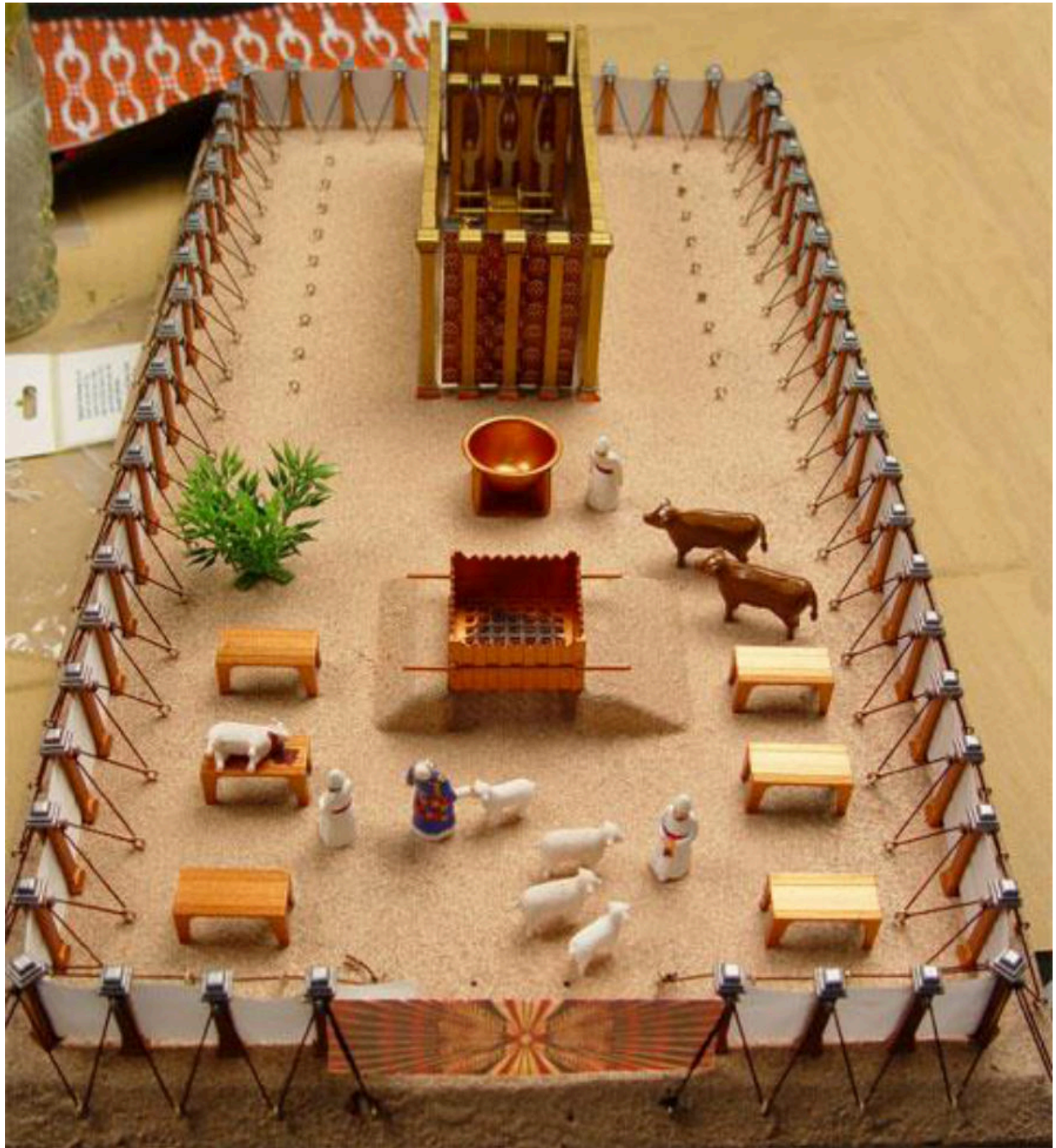
Hema ya kukutania inazungumza kuhusu kanisa. Hema ya kukutania ilikuwa makao ya Mungu katika Agano la Kale; kanisa ni maskani ya Mungu katika Roho katika Agano Jipya (Waefeso 2:22). Kusanyiko linaitwa “maskani ya Mungu” katika uumbaji mpya (Ufunuo 21:3).

Maana ya kiishara ya hema ya kukutania

Hema ya kukutania inazungumza kuhusu *mbingu*.

Si mbingu ya mawingu (hiyo ni mbingu ya kwanza), wala mbingu ya nyota (hiyo ni mbingu ya pili), bali mbingu ya tatu (2 Wakorintho 12:2) – makao ya Mungu. Waebrania 9:23-24

Sanduku la agano

Kiti cha enzi cha Mungu katikati ya watu wake

... na sanduku la agano lililofunikwa pande zote kwa dhahabu, ambalo ndani yake mlikuwa na kopo la dhahabu lenye ile mana, na fimbo ya Haruni iliyochipuka, na zile mbao za agano; Waebrania 9:4

Meza ya mikate ya wonyesho

Nawe utachukua unga mzuri na kuoka mikate kumi na miwili kwa unga huo; kila mkate utakuwa wa sehemu mbili za kumi.

Nawe utaiweka katika safu mbili {au: mistari}, sita katika kila safu, juu ya meza safi mbele za BWANA.

Nawe utaweka uvumba safi juu ya kila safu, nao utakuwa kwa ajili ya mkate kuwa ukumbusho, sadaka iliyotolewa kwa moto kwa BWANA.

Meza ya mikate ya wonyesho

Kila siku ya sabato ataipanga daima mbele za BWANA: ni agano la milele kwa upande wa wana wa Israeli. Nayo itakuwa ya Haruni na wanawe, nao wataila mahali patakatifu; kwa maana ni kitu kitakatifu sana kwake katika sadaka za BWANA zilizotolewa kwa moto: ni amri ya milele. Mambo ya Walawi 24:5-9

Kristo aliyevikwa taji juu ya kiti cha enzi cha Mungu ndiye chakula chetu.

Mikate ni picha ya kanisa, lenye Wayahudi na watu wa mataifa.

Kinara cha taa cha dhahabu chenye matawi 7

Chanzo cha nuru katika patakatifu: Kristo.

Kazi ya kufua, kutoka kipande kimoja cha dhahabu.

Nuru ya ulimwengu (Yohana 8:12)

Roho Mtakatifu (Waefeso 1:17-18)

Waaminio (Waefeso 5:8-10)

Madhabahu ya dhahabu ya kufukizia uvumba

Mahali pa kuabudu – harufu nzuri ya Kristo

Mara mbili kila siku uvumba mtakatifu

Kristo, Kuhani wetu Mkuu, anaongoza ibada yetu.

Waaminio kama waabuduo

Waebrania 13:15

Ufunuo 5:8

Madhabahu ya sadaka ya kuteketezwa

Msalaba wa Golgotha!

Hamwezi kunywa kikombe cha Bwana na kikombe cha mashetani; hamwezi kushiriki **meza ya Bwana** na meza ya mashetani. 1 Wakorintho 10:21

Tuna **madhabahu**, ambayo wale waitumikiao hema hawana ruhusa kula vitu vyake. Waebrania 13:10

Birika la shaba

Basi, ndugu zangu, kwa kuwa tuna ujasiri wa kupaingia patakatifu kwa damu ya Yesu, kwa njia mpya iliyo hai aliyotuzindulia kupitia pazia, yaani, mwili wake, na kwa kuwa tuna kuhani mkuu juu ya nyumba ya Mungu, basi na tukaribie kwa moyo wa kweli, kwa uhakika kamili wa imani, mioyo yetu ikiwa imenyunyiziwa na kusafishwa kutoka katika dhamiri mbaya, na miili yetu **ikiwa imeoshwa kwa maji safi**. Waebrania 10:19-22

Makuhani: Haruni na wanawe

Sura ya 28 + 29

Mavazi yao

Kuwekwa wakfu kwao

Sadaka ya kuteketezwa ya kila siku

Kusimamishwa kwa patakatifu

Kuonekana kwa utukufu wa Mungu

Hatua ya kwanza ya safari inafikiwa mwaka 1 baada ya kutoka Misri.

Kanisa la Agano Jipya

Umilele

Wameletwa kwa Mungu!

